

Bog daj, de bi se kmalo vse lepo poravnalo, in de bi edinost, prijaznost, mir in sprava povsod kmalo kraljevala!
Matjaž iz močirja.

Spomin na Koroško Bélo in njeno Kисло vodo.

Med visoke goré, ki Krajsko od Koroškiga ločijo, je posadil nebeški Stvarnik prijazno dolinico, v kateri Koroška Bela leži. Tu izvirajo, komej 20 stopinj saksebi, štirje studenci kisle vode (Sauerbrunnen), ktera ima, naj jo piješ ali naj se v nji koplješ, neizrečeno veliko zdravilno moč v sebi. Veliko tavžent ljudi, na tem mestu ozdravljenih, hvali Bogá in prepéva slavo kisle vode Koroške Bele!

Kemikarji, preiskavši obstojne dele kisle vode, so nam dali na znanje, de je ona silno bogata mnogih soli in gázov, ki nam jih kisli in rezni okus, in v nos bodeči duh naznanita. Zdravniki iz večletnih skušinj prepričani, pa so poterdili kar so kemikarji našli.

Veliko zdravilno moč Belške kisle vode pa povikša še čisti zrak tega kraja, bistra zdrava voda in natorna lepóta tihe dolínice, kjer rajski mir kraljuje, ki je oslabljenimu truplu toliko krepčalo!

Kterim bolnikom pa pomaga kislá voda, ki izvira iz tukajšnih studencov? — Z eno besedo: vsim tistim, ki so oslabéli po dolzih boleznih ali po dolgem trpljenju, naj bojo možkiga ali ženskiga spóla — ki so po eni ali drugi poti veliko kerví izgubili, ktere je dolgo terpeča driska ob moč pripravila, ktere bledíca (Bleichsucht) ali belí tók mami, ktere otožnost (Hypochondrie) tare, kterih želodec in čéva so oslabéle, de ne kuhajo ali bavijo jedil, kakor je práv i. t. d. Vsim tedej, kterim moči manjka.

Ker ima pa kislá voda veliko okrepčajoče moči v sebi, vsak sam lahko previdi, de Belška kislá voda ne tekne in de je clo škodljiva takim, ki kri pljujejo, ki imajo nagnjenje k pljučnim in k prisadnim boleznim sploh, in ki imajo veliko kerví.

Zatorej je treba — kakor pri vsaki bolezni — de se bolnik poprej s svojim zdravnikom poméni: ali je prav, de gré v Belo kisló vodo pit in se kopat, ali ne.

Ako je pa zdravnik spoznal, ljubi prijatelj, de je tvoji bolezni kislá voda tečna, pojdi brez odlašanja tú sém pomoči iskat! Prepričal se boš, de boš tú v 4 tednih več dosegel, kot pol léta z drugimi zdravili, zakaj tukaj je toliko zdravilnih pripomočkov zedinjenih, de boš od dneva do dneva veči poboljšanje čutil, če ti je le še pomagati.

Marsikterimu bo zraven tega še posebno to vseč, de v Koroški Beli ne najde take baharije in prevzetnosti, kakor je v nekterih družih toplicah — tukaj je vse bolj po domače, pa práv prijazna in dobra postrežba v vseh rečéh, česar sim se sam prepričal.

Dr. Bleiweis.

Slovenski jezik v starih časih.

Pri zdanjim poganjanji za slovenšino bi utegnilo tudi práv priti, de se opomni, koliko je slovenski jezik pri nekdanjih Nemcih veljal, in koliko je pri njih čístan bil. De bi se bila slovenšina kje posebno pisala, tega sicer ni najti; de se je pa v vladarskih rečéh govorila, je gotovo spričano.

V šolskih bukvah: „Zgodbe Krajskiga vojvodstva“ (Geschichte des Herzogthums Krain etc.) stran 25 se bere, in spodej je več spričevanj napeljanih, de: Slovenski vojvodi, ako so bili ravno nemške kerví, so mogli, ker so slovenski narod namestovali, v slovenskim jeziku celò pred cesarskim sodnim stolom in v nemških velikih zborih razglasiti, kar so imeli povédati.

Valvazor v VII. bukvah stran 394 piše, in

drugod je tudi znano, kakó so se nekdanji vojvodi na Koroškim stavili. Godilo se je vse na lepim polji pri Gospej sveti (Saalfeld), dve uri od Celovca. Tam je sedel na okroglim kamnu kmet, in krog njega je vse ljudstvo zbrano bilo. Prihodnji vojvoda je prišel, spremljen od vitezov in žlahtnikov, in kmečko oblečen; spredej je šel med dvéma bandercama Goriški knez, in zraven so černiga vola in medliga konja peljali. Kader na okroglim kamnu sedéči kmet noviga vojvoda ugléda, zapraša v slovenskim jeziku: „Kdo je ta, ki tako krasno semkej stopa?“ Ljudstvo odgovori: „Dežélni vojvoda je.“ Kmet praša dalje: „Je pa tudi pravičin sodnik, oskerbnik prida in sreče naše dežele in prostosti naše? Je tudi varh kersanske vére, vdóv in sirot?“ Vojvoda je mogel obljubo storiti, de si bo za pravico vse prizadél, akoravno bi pri tem takó obožati mogel, de bi se mogel slabe živine, kakor sta vól in konj, poslužiti. Kmetu je bilo potém 60 vinarjev za odkupšino danih, tudi tisto dvoje živinče in vojvodova obléka, in njegova hiša je bila davkov prosta. Na to je kmet udaril vojvoda na levo lice, mu je priporočil, de naj bo pravičin sodnik, je šel s kamna in s svojim konjem in vólom preč. Novi vojvoda pa je stopil na kamen, je švigal z mečem krog sebe po zraku, in je ljudstvu obljubil dobre in prave sodbé. Zdaj je šel v cerkev bližnjo s Petra, in po opravljeni božji službi je bil po vojvodsko oblečen in je na to žlahtnike pogostoval. Je jezdit dalje čez polje, se je vsedel tam na kamnitin stol, deželi pravice poterdil in posestva delil. Nasprot mu je pa ljudstvo pokoršino in zvestobo obljubilo. Vse se je sklenilo z božjo službo v cerkvi Gospé svete. Takošno opravilo je vpeljal vojvoda Ingvo konec osmiga stóletja, in zadnjič se je godilo, ko je bil avstrijski Nadvojvoda Ernest v létu 1414 Koroški vojvoda postavljen. P. Hicinger.

Istrijski Slovenci

med Teržaškim in Reškim morjem.

(Nasledba 15. lista.)

Na piru, ali na obedu so naj prvič v hiši neveste; pri tem veselji so trije poglavarji, ktere morajo vsi spoštevati in brez njih pripuščenja ne sme nobeden nič storiti; toliko oblast imajo, de če hoče eden plésati, ali vùn iz hiše iti, mora iti k starašinu (starimu svatu), se odkriti in mu reči: „S pripuščenjem“, — stari svat mu odgovori: „Pokri glavo svojo spoštovano neka govorijo usta tvoje pošteno“. Za tem se sme on, ki prosi, pokriti in kar če prositi. —

Trije poglavarji tedej so na piru; prvi je hišni oče, imenovan „domaćina“; drugi je poglavar poslanih, imenovan „stari svat“, in tretji je njegov namestnik in pomagač, imenovan „nastačija“.

Domaćina je star, pošten mož od nevestnih svatov; stari svat in nastaćija pa sta žennove strani.

Domaćina je poglavar mize, pa samo za malo časa; kakor pride čas obéda, on vse svate pokliče in jih stavlja v réd okoli mize; ženina in nevesto stavi na sredo, takó, de eden drugimu v lice gledata. Potem pogleda, če ni kter nepoznan med njimi, ali pa tak, kteri ni vreden taciga družtva; zatem se odkrije, se prekríža in blagoslovi mizo, govoreč: „Kakó naš Spasitelj Isukarst blagoslovio je pet kruhah i dvi ribice za nasititi lačna množstva u pustinji, tako umiljeno prosimo našiga milosardnoga Otca nebeškoga, da se dostojno blagoslovjati danes sve one jistbine, koje donešene budu na ovu tarpeču; u imé Otca, i Sina, i Duha svetoga;“ — in vsi odgovorijo: „Tako budi“. —

Zdej se vsi vsédejo na svoje mésta, nobeden pak se ne podstopi kaj jésti, ali tudi samo se dotakniti, kolikor časa domaćina ne da znamenja; vsi molčeči gle-

dajo na njega, — kadar on reče: „Ajdi! — takrat vsi počnejo brez straha. —

Domačina ima to posebno pravico, de sme vse poslane posiliti s toliko žmulji vina, kolikor ga on sam zamore popiti; namesto žmuljev imajo tudi eni majolike, ktere imenujejo zdravice. Domačina si napolni svoj žmulj, napije vsm poslanim, in ga možko brez straha popije; potem gre polni žmulj okoli in vsak ga mora popiti, de pride zopet versta na domačina, kteri z noviga napiva. Kaj bi bilo, ko bi bil domačina pijanec, kér ima, kakor sim pred rekel, pravico, vsakiga posiliti toliko žmuljev popiti, kolikor jih on popije, mislim, de bi marsikdo šel pod mizo; pa tega se ni bati, zakaj domačina je vselej pameten mož.

Kakor domačina neha žmulj okoli pošiljati, zgubi svojo službo in čast, in zdej je stari svat poglavár. Stari svat nima pravice, kteriga siliti piti, ampak on napiva vsm, pa samo kdor hoče, mu odgovori in pije; kadar neha obedo, počne péti in hišnimu gospodarju reče, de naj pripravi večerjo; za večerjo se dajo četeri od skopca, pečenka od jancov, makaroni in druge take stvari. Kadar povečerjajo, peljejo nevésto proč od nje hiše v hišo ženina, in to večidel okoli polnoči. —

(Dalje sledi.)

Odgovor.

(Konec.)

V neznanih besedah je sosebno slabim očém težko razločiti vaš *c* od *e*; v latinskim pisanju zavolj tega razločka devamo kljuko nad *c*, kar se pa tukaj ne sme, sicer bo *č*. Te kljuke nad *č*, *š*, *ž* so tudi zadržavne ali mudivne v hitropisu. Velikrat cele beséde z eno potégo ne morete zapisati. Lejte to so ob kratkim pokazane slabosti in pomanjkljivosti Vašiga pravopisa. Zatò ga učeni gospodje v časopisu, ki se mu pravi: „Jordans Jahrb. f. d. lit. Leipzig 1847, V. Jahrg.“ imenujejo tačasni (provisorisch) pravopis. V ravno tem časopisu je tudi dokazano in na ravnost rečeno, de so vse čerke mojiga pravopisa silno potrebne („sehr nothwendig“).

Kakih pomanjkljivost mojiga pravopisa mi dozdam še nihée ni pokazal. Samo to pravijo, de čerke niso lepe, pa sim vender tudi že kteriga slišal reči, de so lepši in prijetniši kakor Vaši: *č*, *š*, *ž*. Kar lepoto čerk zadene, je gotovo, de se dajo zlepšati; sej vémo, de tudi latinske čerke niso bile vselej tako lepe kot so zdaj. Čerke starih Slovanov so menj lepe od latinskih, pa vender pravi izrek vsake beséde popolnoma razločno pred oči postavijo; zatò pa tudi med Slovani, kteri stare čerke rabijo, ni nikoli tacih preprirov zavolj pravopisa, kakor med temi, kteri so se latinskih lepših čerk prijeli. Sama lepota človeka ne stori zadovoljniga. *) —

Čehi in Poljaki, akoravno imajo veliko pisaniga v svojim jeziku, so se že od nekdanj prepirali zavolj pravopisa in njihov preprirov še zdaj ni konca, upanje pa vender imamo, de bodo ti prepri skorej jenjali, ker si učeni gospodje prizadevajo, kakor vidimo v zgorej imenovanim časopisu, tak pravopis vstanoviti, de se bo mogla vsaka beséda po pravim izreku z njim pisati. Med tem je pa moj pravopis, de se pomanjkljivost Vašiga in Truberjeviga pravopisa z njim nadomesti, in za višji slovoslovsko učenost silno potreben; sicer bi mogli naši sedanji slovoslovci za potrebne razločke v pisanju, kakor so nekdanji storili, kar se iz Kopitarjeve slovnice léta 1808 in tudi iz drugiga pisanja vidi, pri cirilskim ali pa glagoliškim pravopisu pomoči iskati. Dokler tedaj pravopisa potrebam našiga jezika primérjeniga ne

*) Brez de bi se hotli v kak abecedin prepír zariniti, bomo drugo pot, častiti gospod profesor! Vaš odgovor le ob kratkim pregledali: ali so Vaši dokazi veljavni ali ne. In s tem bomo dokončali to reč. Vredništvo.

dobimo, je treba, de per svojim dozdanjim ostanem; kadar pa boljši na dan pride, ga bom z veseljem sprejel. Fr. Metelko.

Prijazno vprašanje

namesto bravcov, ki družih jezikov ne umejo razun slovenskiga.

Spreljube Novice! Ve ste naše stare prijateljice in učenice, ste nam že marsikaj razjasnile; ne bodite jezue, de pri vas zopet svitlobe išemo! V ljubi novi „Slovenii“ smo nekake nam nove besede brali, ki celo ne moremo vediti, ali bi bile slovenske, ali ne? Ve semertje po svetu hodite, vse obóhate, in ste zlo prebrisane, vémo, de ste jih že kje slišale; povejte nam tedej samo to, ali so slovenskiga pleména, ali ne? Če so našiga pleména, se jih bomo že učili, sej ste že včasi pravile, de z novimi rečmi tudi nove besede pridejo; le to prosimo, de bi se nam nekoliko razlagale. Če so pa ptujke, nas bo pa že skerbeló, se jih poprijemati, in Ve same ste že nekterikrat govorile, de to ni lepo, če se soderga déla; še nam, ki nismo tolikanj omikaniga sladú, ni bila po volji uniga učenika, ki je prašal: „kako bodo puštabi noter-talani?“ — Tudi smo že skusili, de nimajo besede nič postanka, če se ne smemo zanesti, de so domače; eden nam jih na uho trobi, utegne drug priti, bo pa vse raz-podil in ograjal — de ne rečemo sfavšal. Tukej nekaj tacih besedi postavimo, ljube Novice! ki jih utegnite tudi „Slovenii“ povedati, če ne bo huda *); ko bi se ji pa imeli s tim zameriti, pa rajši molčite od tega, ker smo Slovenci terdni in mirni kristjanje, in se prepira zlo bojimo. Take besede so postavimo: audiencia, čitavnica, kategorija, uradnik, uniforma, deputacija, blagorečje, manifest, diplom, kronanja, barikada, politiško, nepolitiško, kandidat, državljan, katastrofa, provizorno, poslanik, garantirati, objektivnost, subjektivnost, republika in več družih. Podkorenčan.

Drobtince za léto 1848

učitelam ino učencam, starišam ino otrokam v podučenje ino za kratek čas. III. léto. Na svitlo dal Matija Vodušek, apat v Celi.

Letašnje Drobtince so nam zopet polno lepih naukov prinesle, kakor poprejšnja tečaja. Na čelu imajo lepo podobo sv. Viktorina, ptujskiga škofa, čigar življenje je precej v začetku po gosp. J. Muršecu učeno popisano.

Unanja podoba je tista, kakor lani, pa družiga vrednika so Drobtince dobile, namreč visokočastitljiviga in učeniga gospoda Matija Vodúška, Celejskiga apata, kteri v predgovoru pravijo: „Slovinci! sercama vošim, de bi Vam letošne Drobtince tako vstregle, ko lanske in predlanske, kar tudi ne dvojim, če Vam kje spremen izdatela ne bo pomote delal, in bi jih zatadel manj obrajtali, kér Vam jih nova roka ponudi. Alj dokler je léto podajatelja Drobtince premenilo, letnika ni v ničémur obrnilo, razen, de mu je na čelo drugo dalo imé. Po tem, ko so Visoko prečestiti Milostljivi Gospod Anton Slomšek iz Celske apatije na sedež Lavantinske škofije preselili se, in prejeli velike opravila in vikšji skerbi, niso več utegnili se pečati z naberanjem in vredovanjam malih drobtinc. Meni se je sporočila skerb z naberanje zostavkov za slavni letnik“, i. t. d.

Kér smo lani na dróbnó od Drobtinc in njih nprave govorili, in so letas v ravno tisti podobí, in tistim duhu pisane, torej ménimo, de ni potreba od njih letas

na *) Častito vredništvo »Slovenije« nima clo nič zoper vaše »prijazno vprašanje« — marveč mu je práv, de se zastran ene in druge reči pomenimo. Odgovor na Vaše vprašanje, dragi bravec! Vam bomo pa drugo pot dali. Vredništvo.

poskusil: prepričali bi se očitno, kako se zvonjanji videz slabiga in sprideniga zernja kave močno popravi, in kakó lahko je s tako farbano kavo tiste oslepariti, kateri menijo, de je le zelena kava nar boljši. Pa sej boste tudi brez take skušnje svojimu rojaku verjeli, ki skrivnosti farbanja na tanjko pozná, vam pravo resnico pové in upa, de bo ta sostavek krivovéro od zelene kave kmalo razkropil. Farbana kava se od druge že na videz razloči; če tri, štiri zerna med belim popirjem dergneš, se zelena farba saj nekoliko na popirji pozná; če nekoliko zern farbane kave v kozarec vode denes, se farba kmalo odmoči, narpred zelenkasto-rumena, potem pa, kader kavo v vodi pomešaš, práv gnjusno umazana pride. Čista ne farbana kava med popirjem nič farbe ne pustí, in voda, v kateri jo namočiš še le čez dolgo enmalo zelenkasta postane. Ne prašajte tedaj v štacunar po zeleni kavi, ne kupite je, če vam jo štacunar še tako hvali. Kupovajte le čisto ne popačene kave, ktere zernje je vse enakšno, nič ali clo malo raztolčeno, razdrobljeno, brez prahú in peska, in ktero med dlanama dergnjeno nič ptujiga ali pa clo zoperniga duha ne kaze. Takó boste svoje domače kupce in štacunarje prisilili le natorno kavo pri trgovcih naročevati, in jo boste po nji pravi vrednosti plačevali; oskerbeli si boste svoje zdravje in svoje mošnjice, pa tudi vstregli mnogim Teržaškim trgovcem, zakaj v hvalo Tersta moramo reči, de, če jih je tudi nekoliko trgovcov, ki si z malimi denarji in z malopridnim blagam hitro obogatéti prizadevajo, vender nar večí del izmed njih so pošteni in pravični možjé, kateri sleparsko farbanje kave le prisiljeni in z očitno nejevoljo opravljati dopusté.

J. Cerer.

Nikar pod drevo ob hudi uri!

Nesrečna mati čvetero otročičev, ki je 22. dan tega mesca v Velkim Otoku fare Postojnske, po travniki senó grabila in še pri sebi hčerko tri léta staro imela, zbeži ob hudi uri z otrokam pod hrast, in poleg nje se vstopi še druga deklina 24 lét stara takó, de ste v sredi otročé iméle. Kar se zabliska in strela vdari v hrast. Mati in deklina ko mertve se sklenete, otročé pa na vés glas jokati počné. Mati je na mestu mertva obstala, deklino so z velicim trudam oživili, vender še bolna leži in velike bolečine v glavi in po eni strani, po kateri je opečena, terpi; le otročé v sredi tikama med njima, je brez opeklina, živo in zdravo ostalo; Bog sam vé kakó. Spet strašno svarilo, kakó nevarno je ob hudim vremení pod drevo stopiti!

Istrijanski Slovenci med Teržaškim in Reškim morjem.

(Dalje.)

Nevésto peljejo od hiše njene v hišo ženina ponoči, okoli polnoči. Vidite, prilika sv. evangelja od tistih deseterih devic, ktere so čakale na ženina, se tukej ponavlja. — Z nevésto nobeden od njenih ne smé iti, ne možki, ne ženska; ona gré z družtvam ženina, ktero samo iz možkih obstojí. Prédin pa nevésta zapustí svoj dom, v katerim je prvič zagledala luč svéta, kér je začéla hoditi, se vadila ovce pasti in drugih opravil se učiti, — gre še prosit blagoslov svojih staršev in svoje rodbine. Med drugimi pride tudi domačina, ktéri ji z vso ojstrostjo priporoča, de nej spolnuje svoje dolžnosti; de nej ljubi do truge (do smerti) svojiga možá, kteriga ji je Bog dal, de nej ljubi in spoštuje starše v tisti hiši, v ktero bo prišla; de nej bo žena delavna, mirna, in de nej ne pozabi svojih staršev in rodbine svoje. — Nevésta, še zmirej v poprejšnji obleki, poslušá vse to podučenje, in žalostno je večkrat

viditi, kakó de objéma očéta, mater, brata, sestre in vse, kar jih je v hiši, in kakó de milo plače, de mora zapustiti svojo domovino; vsaciga prosi za odpušanje, vsaciga pozdravi, kakor de bi se na tem svétu nikoli več ne vidili. — Potém se ločijo od hiše in gredó veseli proti domu ženina; po poti pojejo „Kraljeviča Marka“ ali pa pesmi, ktere oznanujejo lepe čednosti nevéste. Prédin še od hiše gredó, si vzame stari svat puteršek vina za popotnico, kteriga zmiraj po poti, ne le svatam, ampak tudi vsakimu, kteriga srečajo, ponudi. —

Kadar gredo domú prot hiši ženina, on ne pripusti iti po tisti poti, po kateri je šel od hiše, ampak po drugi, zató, de bi jih kdo ne čakal, in jim nevéste ne vzela, kakor se je v prvih časih večkrat prigodilo. Ravno zató tudi dajo nevésti nar slabejiga konja, de jim ne more uiti. Ravno zató pa, kér ima nevésta slabiga konja, tudi zmiram zadej ostaja.

(Dalje sledi.)

Poménki

zastran vprašanja v besednih rečéh Slovenije.

Ljubi bravci! kér ste nas v predposlednjim listu naprosili, de bi Vam nekte re besede, ki jih v Slovenii beréte, razjasnili, Vam hočemo, kolikor moremo, na to vprašanje odgovor dati. — Pervič opomnimo, de v državskih ali politiških časopisih se je težko, prostimu ljudstvu neznanih beséd popolnoma ogibati, kér za veliko veliko reči še nobene znane slovenske besede nimamo, in je tudi drugi slovanski narodi nimajo, pri kterih bi jo zamógli na posodo vzeti. To pa naj bo vselej naše vodilo: de, če domače slovenske nimamo, nej nikar ne mislimo berž na kovanje nove, ampak de poprašamo nar poprej svoje sosede Ilirce, potem Serbljane in za temi Ruse, potem še le Čehe i. t. d. ali imajo slovansko besedo za to reč ali ne. In če je pri nobenim slovanskim narodu ne najdemo, potem še le naj skujemo novo v duhu slovenskim.

Kar tedej, dragi bravci, Vaše vprašanje v 29. listu Novíc vtíče, je večí del beséd, ki tožite, de jih ne uméte, latinske korenine, nekaj pa tudi gerških. Take besede so Latinci imeli že v silo davnih časih; poprijeli so se jih potem drugi narodi v enacih zadevah, v kakoršnih so jih Rimljanje rabili. Celó Slovani, kterih jezik se nič lepó ne vjéma sptujšino, so ga v različnih narečjih (v rusovskim, poljskim, českim, ilirskim, slovaškim) napolnili s tacimi ptujkami, desiravno bi se jih bili lahko ognili, kér je slovanski jezik zlo gibčín, in se z njegovimi koreniki in končnicami (Stamm- und Bildungssylben) večidel vse da zaznamujati, ako se práv suče.

Pa pri unih narodih so bili drugi časi, ko so jeli pisati za občinstvo. Ko bi zdej začéli, menimo, de bi drugači začéli, kakor takrat. Pa tudi zdej, desiravno so ptujih besed zlo vajeni, jih vender sémtertje počasi z domačimi nadomestujejo, razun nekterih, ki se ptujih zaznamkov ali terminologije derzé. Nar mánj se je pri Hervatih čuditi, de imajo polno latinsine v jeziku deržavnih opravil, kér so ravno zdej po vsih kancelijah latinsino iméli in je mende še zdej do dobriga niso odpravili. Pri njih je ljudstvo tacih imén zlo vajeno, kakor so našim kmetam znane nemške in druge iména, postavimo: Urtel, Verciht, Licitirenga, Protokol i. t. d. —

Res je pa tudi, de celó vse ptuje beséde se ne morejo odvreči, in téga nihče ne terja; vender je želeti, de bi se ne ptujčevalo, kjer ni sile. Menimo tudi, de v ti reči bo še le po tem edinost in stavnost, ko bojo posebni odbori zaznamke posebnih plemén učenost izdelali, pri kterim delu bo pa posebne marljivosti potreba. Sicer pa, ljubi bravci! smo tudi mé vaših misel, de bi bilo bolj práv, ptujšino, kolikor je moč, opuštati in se domačih besed deržati, de tudi posihmal

vas podučijo tudi v 10. listu, kér vam zamudo in škodo iz tega pripušnja izhajočo razložijo. Starši, ne pustite nikdar otrok spred svojih oči, posebno ne pustite jih za pastirji po pašnikih laziti! opominjajo vas danes iz usmiljenja do otrok.

Blíza se čas, de hrúske, jabelka, češplje in sploh sadje se bo začelo trebiti, to je, zrelosti bližati se, otroci pa, kakor sami dobro véste, zreloga pričakati nemorejo, in skrivaj, če je še tako zeleno, se ga nabašejo, hitro zbolijo, in vam tako žalost, skerb in potroške na glavo nakopljejo, sami sebe pa še večkrat pod zemljo spravijo. Čujte nad njimi, in vse to boste lahko odvernil.

Ob času, kader bo krompir, turšica in kostanj začel zoriti, otroci posebno radi na paši kurijo, in de imajo kaj péči, iz bližnje, naj bo čigar koli njive zmaknejo. Če tudi sčasama v večji pregrehe ne zabredejo, vender se morajo otroci že v mladosti ptuje blagó in pravice spoštovati učiti.

Kakó nevarno pa de je male otroke iz pred svojih oči in s pastirji pušati, nej vas učí žalostna prigodba, ktera se je pretečeno jesen na Dolenskim v Rov. Kerškiga kantona zgodila. Zjutrej žéne 7 lét star fantič kravo na pašo in vzame seboj 4 léta staro deklico; na paši oginj napravita in se grejeta; ali kaj se zgodi? Deklica se ognju približa, srajčica se na nji vžge, fantič zraven stoječ se prestraši, zbeži in domú k staršem teče; deklica za njim tudi k materi beži, obleka se še bolj vname, in preden domú priteče, že skorej vsa na nji zgorí. Kakó milo je vpila, kake strašne opekljine je terpela, in čez malo ur svojo nedolžno dušico Bogú izročila! Strašna smert je starše skorej ob pamet pripravila.

Jelenčan.

Odperto pismice Slovincam!

Iz Dunaja 8. velikiga serpana.

V Ljubljanskim némških novicah (Illirisches Blatt) nek gosp. Gruden tirja, de bi jez razodel, kaj de sim na vseučelišu (Aula) tistikrat govoril, ko sim našiga rojaka gosp. Fústra pozdravil. Jez sicer nisim dolžán odgovora dajati od svojiga djanja, — kér pa to domorodci želé, tedej jim hočem povedati.

Jez sim 9. maliga serpana učencam v učelišu s kratkimi besédami oznanal, de smo tudi po daljnih deželah z veseljem glas prostosti zaslišali, ktero so nam Dunajčanje pridobili, — de pa zraven tega želimo, de bi se glas v djanje spreobernal in de bi mi to prostost v resnici vživali. Zraven tega sim opolnil, de velik del naše prostosti že v tem obstojí, de bi se naš jezik v šole in v kancelije vpeljal in de naj nikar ne mislijo Dunajčanje in Nemci, de zavoljo tega tirjanja kake stranske želje napanjamo, marveč smo mi radi z vsakim ljudstvom prijatli, ako nam naše narodnosti ne krati.

Take prijazne besede sim govoril, in zavoljo tega so se mende jeli nekteri strahljivci že takó plašiti, kakor de bi bil celo krajnsko deželo že Nemcam izdal. —

Naše narodnosti nam tukaj nobeden ne krati, protivnike imate le v domači deželi*) in to so vsi tisti, kteri materniga jezika ne spoštujejo. **) —

Iz Poljskiga, iz Moravskiga in iz Česke dežele smo veliko protokolov od volitev za Dunajske poslance v domačim (Slovanskim) jeziku dobili, smo jih pregledovali in poterdili in nihče se ni čez to ravnanje grozil. Vidite, de drugi narodi že razumejo svobodnost, zakaj pa naši ljubi Slovinci molčé, zakaj se posebno v krajnski deželi po kancelijah še nič ali pa clo malo v domačim jeziku ne piše! Slovinci iz spodnjiga Štajarskiga so že zdavnej prošnje v Celjovec poslali, de bi apelacija

zapovedala, kmetijske opravila po kancelijah v slovenskim jeziku pisati — na Krajnskem se še nič zgodilo ni. Torej poslušajte moj svét, naredite kratko prošnje po zostavkih mojiga poduka v 26. listu Novíc na Dunajski zbor, *) in naj to prošnje veliko kmetov podpiše, kteri želé, de bi vsi spiski iz kancelij na kmete v domačim jeziku bili narejeni; pošlite to prošnje na mé, in jez bom oskerbel, kar je potreba. Tako Vam bom, ljubi moji domorodci, izvižal, de sim terd Slovence in de za Slovence živim!

Danes smo se v zboru pervikrat jeli od kmetijskih reči pomenkvati. Kaj dobro se za kmeta kaže; vsi smo prepričani, de se mora kmet od grajšinskih zavez ločiti, zakaj v deželah, ktere se ustavno vladujejo, ne more biti človek v zavezi podložnika.

Ambrož.

Slovincam zavoljo nemške barbe!

Pri pozivi, ki ga je gosp. Gustav Hajman **) Ljubljanskimu némškemu časopisu pod šte. 93. tega léta v obziru na nemško pomorsko brodovje priložil, se Slovinci spomnite Virgilijevih besed: „Sic vos non vobis nificatis aves. i. t. d.“ To se pravi: Takó ptice ne delate gnjezd za se; takó ovce ne nosite rún (volnatih kož) za se; takó čbele ne nanašate sterdí za se; takó voli ne vlačíte pluga za se. Jez še pristavim: Sic vos non vobis aedificatis naves, to je, takó vi barke delate, pa ne za se.

Tih besed so opomnile pred nekoliko leti Novine herv. Zagrebške, ko so čule, de je en brod na Teržaskim morji bil dobil imé: „Germania.“ Dandanašnji bi pa Slovinci še nemško pomorsko brodovje napravljali! Saj nimate slame v glavi! Ako mislite na morsko brodovje, ga delajte za se in za Avstrijo, kadar se bo vam zdelo in kadar bote zamógli. Tako bedasti niste, de bi vas mogli ptujci vašiga priča opominjevati. Vam nemškovavci dobiček v ptujim duhu obetajo; spomnite se besed nekdanjiga Laokoona: „Timeo Danaos et dona ferentes.“ — to se prosto slovení: „Kdor konja loví, mu merve molí.“ Če tí samopriden sosed kaj dobriga, morde tudi le k videzu stori, bo svojo dobroto tavžentkrat precenil in tí jo očital. Vso čast in spoštovanje si zasluži Nadvojvoda Joan; on preljubeznjivi, ki je pri svojim poslovljenji rekel, de bo vedno navezan na ljubo domovino, in de tudi v svojim novim poklicu ne bo nikdar nehal za svojo predrago Avstrijo in za nas si prizadevati, kolikor mu je moč. Tode njegovi Nemci niso vse eno z Avstrijanci in Slovinci.

M. R. P.

Istrijanski Slovinci med Teržaskim in Reškim morjem.

(Dalje.)

Tudi pri porodih in kersenji imajo Istrijanski Slovinci posebne veselice in práv za práv reči, vesel blagdan (praznik). Kér se pri nas malo kdo vunkaj oženi, je v večih hišah jih po dvoje, troje, tudi po desétero in še več oženjenih, kteri vsi v eni hiši bivajo. Postlje so blizo skupej po hiši. Kader ima žena (kakor se sploh pravi) v Rim iti, gré poprej k spovedi, in se precisti (obhaja) in se priporoči posebno Materi Božji. Če ravno so v vsakim večim sélu poterjene pomočnice porodjenja (babe jih imenujejo), vender jim naše Slovenke toliko ne zaupajo, ampak raji poklicéjo stare žene iz séla, ktere imajo že od matere do hčere to delo in ve-

*) Slovensko družtvo v Ljubljani bo to reč oskerbélo.

Vredništvo.

**) Gosp. Gustav Hajman je kupec v Ljubljani, pa ne Krajnc. To naj bo vsim rečeno, ki gosp. Hajmana ne poznajo, de ne bojo mislili, de kak Slovenec za nemško barko beračuje.

Vredništvo.

*) Resnične besede!

Vredništvo.

**) Zató, kér prave ljubezni do domovine nimajo, čeravno slovenski krah jedó.

Vredništvo.

liko zaupljivost. Če jih zavoljo tega vprašal in okregaš, rečejo, de ni bilo časa poslati po babo; in kakošna bolj serčna odgovori: „Ako parva majka naša Eva brez babe porodila jest, znamo i me.“ — Malo je med našimi Slovenkami nesrečnega poroda, še manj pa jih zavoljo tega umerje. — Kakor v starim zakonu med Izraelci, takó je tudi med našimi Slovenkami velika sramota, ako ktera žena nič otrok nima, in zaničljivo jo imenujejo: „sčirka.“ —

Dete nesejo precej v cerkev kerstiti, ne gledajo ne na dež, ne na mraz, čeravno imajo nekteri po dve uri in še dalje iti. Dan kërsta jim je blagdan, posebno če je fantič na svet prišel, ima oče veliko veselje; za punce se toliko ne pečajo, in če je ktera mati toliko nesrečna, de samo dekleta ima, jo mož clo malo čislja. Za kume vzamejo poštene in poštovane ljudi, večidel iz svoje rodbine, in kader eden družimu na kërst derži, imajo potem med sabo duhovno rodbino, ktero jako spoštujejo; tudi tisti rodovnik (duhoven), kteri kërsti, jim je v posebni časti, in ga imenujejo: Gospod kompare (compadre). — De boste še bolj spoznali čast in zavezo, v kteri so kumi med sabo, vam povém, de veliko prepira in pretepanje se s tem vbrani, kër se večkrat sliši reči, kadar se dva med sabo skarata: „Ala! da mi nebiš bil kum! — Kader pridejo od kërsta nazaj, imajo pojedino in si napivajo na zdravje otroka in matere njegove.“

Po porodu ostanejo žene več časa domá, ne gredó iz hiše, in tudi čevljev (postoli) ne obujejo, ampak v samih nogovicah hodijo po hiši; potém gredó „na mašo“, to je, po blagoslov v cerkev.

(Dalje sledí.)

Odgovor

na besedo gosp. P. Hicingerja zavoljo vpeljanja slovenšine v pisarnice.

(Poglej Novice 2. veličiga serpana 1848.)

Po resničnih postavah pravice vsacimu umnimu človeku v serce zapisanih, je vsakterimu dano, kar je práv in dobro storiti, brez de bi ga kdor v tém smel motiti. Ravno take pravice, kakor jih ima človek med ljudmi, jih ima tudi národ med narodi, in od nekđaj so tisti ukazi večne pravice za vse narode in njih ravnanje veljali, po kterih smo mi Adamovi sinovi med seboj živeti dolžni. Postavim: Kar je človeku po pravici moč v svojo last pridobiti, si svobodno vlasti — s komur národ, brez de bi družiga kratil, obogatéti zamore, tega mu nihče ne bo branil; s svojimi rečmi vselej po svoje ravnati smém; svoj jezik smem vselej govoriti, nobedin mi družiga ne more siliti; svojiga jezika se vedno deržati tudi narodu ni prepovedano, — in tacih pravíc je še dosti, ki jih vsakdo vé, in ki so narodam prirojene, kakor posameznim človekam.

Ostanimo pri pravici svobodne rabe lastniga jezika. Práv in dobro je, de vsaki národ po vsi svoji moči domači jezik varje, brani, gladi, čisti, terdi in ga časti. Vsak národ imá tedej tudi gotovo pravico, to storiti, in nihče mu je pošteno ne more vzeti. Skerb za občno srečo celiga naroda in ohranjenje njegovih pravíc pa je izročena naroda pooblastnikom in vladarjem, tistim ki v iménu in namesti celiga ljudstva so se tega po njegovi volji lotili. Komu neki morajo potem njih dela vstreči? Kakošni namen naj ima njih trud? Ali ne v vsim v prid domovine? Ali ne bodo zastran domačiga jezika tudi le v tém naménu delali? Ga ne bodo tedej berž ko berž v šolah svojim in svojih bratov otrokam dali učiti, ali ne — kër le ž njim veliki domovini služijo — po vsih kancelijah ga vpeljati ukazali? Nikjer pa še ni nobedin učenik pravice tega terdil, de bi naroda vladarstvo moglo prid in srečo vsaciga deželnega prebivavca posebej oskerbeti, de bi clo množica ptujcov narodu

bolj pri sercu bila, kot njegove lastne potrebe. Naroda pooblastniki morajo le osrečenje in pravice cele velike občnosti v skerbi imeti, in tako bo prav za nar veči množico prebivavcov.

Kaj tedej, če ptujci med nami živé, kteri bi v pisarnicah in šolah raji kakošne ptuje jezike iméli? — Ako hočejo pri nas biti in ostati, se morajo tistim postavam vkloniti, ki so za občni prid nar bolji, tistim, ki po sklepu in pravicah naroda domovini strežejo. Ako tega nočejo, mislijo gosti biti, kteri so sreči naroda nasproti. Ali bo národ take protivne gosti sprejel? jih bo glédal na svoji zemlji? — Ménim de ne! Če se pa ptujci mirno domačim postavam vdajo, bodo vsakimu poštenimu narodu dopadljivi sosedje. De bi se pa težavniga znebili, kar jih zavolj občne rabe domačiga, njim neznaniga jezika doleti, bodo dovolj pripomočkov našli; se bodo, postavim, jezik naučili, prestavljavce najéli i. t. n. Tacih pripomočkov pa národ nemore in ne smé za vsaciga ptujca oskerbovati, ker bi tega ne konca in ne kraja ne bilo, in bi se takó kmalo domače potrebe pozabile, ali saj domovine prid kratil.

(Konec sledí.)

Slovstvo.

Kratka slovenska slovnica za pervénc. Na svitlo dal Dr. J. Muršec učitelj veroznanstva pri st. st. meščanski šoli v Gradci 1847.

(Dalje.)

3. §. Raba prašavnih, kazavnih in oziravnih zaimén je pri naših štajarskih sosedih po nekoliko zbégana. Na 29. str. 2. so té zaiména lepo razložene, in je opomnjeno, de vsakimu vprašavnimu zaiménu se oziravno in kazavno protimérja, vender se v djanji ali praktiki gosp. pisatel derži navade svojih deželánov, ki je ondi v govorjenji uterjena, ter piše postavim na 4. str. 3. §. „Koliko glasnikov ... toliko zlogov;“ desiravno je očitno, de po slovniskih vodilih bi namesto „koliko“, moglo oziravno „kolikor“ stati; kër se namreč kazavno in oziravno takóle vjemate: Kolikor, toliko; ali pa: toliko kolikor. Oziravno utegne tudi pred kazavnim biti; na to ni gledati, ktero pred drugim stoji. — Na 9. str. spodej pod * pa se bere: „Vidiš germa ali brega (to je strašno debeliga človeka), kakor sém kobaca?“ Tukej pa je oziravno „kakor“ namesto prašavniga (ali bolje reči, kazavniga) „kako“. — V začetku 27. §. se bere: „Kdo govori, je perva; komú se govori, je druga; od koga se govori, je tretja osoba.“ Tukej so pa prašavne: kdo, komu, koga spodrinile oziravne: kdor, komur, kogar. Enaki stavki so namreč zagoltni, to se pravi, de je nekaj zamolčaniga; ako bi hotli uni stavek polno spisati, bi mogli reči na priliko: ta, kdor govori, je perva; uni komur se govori, je druga; tisti, od kogar se govori, je tretja osoba. Ravno unimu nasproti se zopet govori (tudi nekodi na Krajnském) „nihčer“, namesto „nihče“. Enake preméne se najdejo tudi v začetku 32. §., v 33. §. I., in semtertje po ti slovnici, iz česar se vidi, de se je raba tih zaimén pri štajarskih Slovenicah po nekterih krajih drugači razvila in vstanovila, kakor po Krajnském, čimur se pa ni čuditi, kër ta razméra med vprašavnimi, oziravnimi in kazavnimi zaiméni, glédé na njih obliko (formo), je lastnija slovenskiga narečja, ki je ni v družih slovenskih narečjih. Precej pri Hervatih v ti reči, kakor v mnogo družih, vsa druga šega vlada, desiravno nekteri menijo, de je naše narečje podnarečje tako imenovaniga ilirskiga narečja, in de bi se z unim v eno stopiti dalo, in stopiti moglo, in de bi se po Slovenskim namesto slovenskiga tako imenovano ilirsko narečje v pisarnice vpeljalo. Nam je ilirsko narečje ljubo, vender razložki med slovenskim in ilirskim narečjem